

Sygn. akt IV KK 463/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jerzy Grubba

SSN Rafał Malarski

Protokolant Małgorzata Gierczak

przy udziale prokuratora Biura Lustracyjnego IPN Jacka Czarneckiego,
w sprawie **J. S.**

w przedmiocie stwierdzenia zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 29 czerwca 2021 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść
od orzeczenie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 9 grudnia 2019 r., sygn. akt II AKa [...] utrzymującego w mocy orzeczenie
Sądu Okręgowego w K.

z dnia 28 maja 2018 r., sygn. akt III K [...],

**uchyla zaskarżone orzeczenie i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Orzeczeniem z dnia 28 maja 2018 r., sygn. akt III K [...], Sąd Okręgowy w K., na podstawie art. 21a ust. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 2186) stwierdził, że J. S. złożył w dniu 27 marca 2017 r. zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne.

Na podstawie art. 21b ust. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tekst jedn. z 2017 r., poz. 2186) orzeczenie Sądu Okręgowego zaskarżył w całości na niekorzyść lustrowanego prokurator Oddziałowego Biura Lustracyjnego w K.. Powołując się na przepisy art. 438 pkt 1 i 2 k.p.k. oraz art. 437 § 2 k.p.k. w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej skarżący zarzucił: „I. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść orzeczenia, a to art. 7, 410 i 424 § 1 k.p.k., polegające na nierzetelnej i wybiórczej analizie zebranego materiału dowodowego oraz ujawnionych na jego podstawie okoliczności, dokonanej poprzez wnioskowania naruszające zasady prawidłowego rozumowania prowadzące do wewnętrznych sprzeczności logicznych orzeczenia oraz wyводу Sądu, w szczególności w takich kwestiach jak obiektywna prawdziwość lub nieprawdziwość oświadczenia lustracyjnego czy wiedza bądź nieświadomość lustrowanego, co do oceny prawnej organu w którym pełnił służbę, a nadto z pominięciem szeregu istotnych okoliczności i koniecznych wnioskowań dostępnych Sądowi w szczególności za pośrednictwem uchwały powiększonego składu Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r. sygn. akt III UZP 8/15, przy równoczesnym eksponowaniu okoliczności nie mających znaczenia w sprawie i nie nadających się do formułowania opartych na nich przez Sąd wniosków, co w efekcie doprowadziło do niewłaściwej identyfikacji przesłanek orzekania i wydania wadliwego orzeczenia w niniejszej sprawie, a dodatkowo niedostateczne wyjaśnienie podstawy prawnej i faktycznej orzeczenia;

II. naruszenie art. 2 ust. 1 i 3 ustawy lustracyjnej przez błędną i wybiórczą wykładnię i interpretację oraz niewłaściwą subsumpcję i niezastosowanie tych definicji do Wydziału Łączności WUSW K., dokonane z pominięciem w pełni prawidłowego toku rozumowania i kwalifikacji prawnej zawartej w uchwale

powiększonego składu Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r. sygn. akt III UZP 8/15.”

W konkluzji prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania.

Po rozpoznaniu wywiedzionej apelacji Sąd Apelacyjny w [...] orzeczeniem z dnia 9 grudnia 2019 r., sygn. akt II AKa [...], utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie.

Orzeczenie to zostało zaskarżone w całości na niekorzyść lustrowanego kasacją Prokuratora Generalnego, który na podstawie art. 21b ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 21 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tekst jedn. Dz. U. z 2020, poz. 306) w zw. art. 521 § 1 k.p.k. zarzucił:

„I. rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 2 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 ustawy lustracyjnej w związku z art. 129 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (Dz. U. Nr 30, poz. 180 z późn. zm.) w związku z przepisami zarządzenia nr 043/90 z dnia 10 maja 1990 r. w sprawie zaprzestania działalności Służby Bezpieczeństwa, w szczególności w związku z § 6 tego zarządzenia, polegających na tym, iż Sąd Apelacyjny w [...] orzekając o utrzymaniu w mocy orzeczenia Sądu Okręgowego w K. z dnia 28 maja 2018 r. o sygnaturze III K [...] stwierdzającego, że J. S. złożył zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne, nie zastosował wymienionych przepisów w następstwie podzielenia błędnego poglądu prawnego uznającego, że osoba będąca w okresie od dnia 1 stycznia 1984 r. do dnia 31 lipca 1990 r. funkcjonariuszem Wydziału Łączności Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w K., nie pełniła służby w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu wyżej przywołanych przepisów ustawy lustracyjnej, co nastąpiło w wyniku przeprowadzenia ich nieprawidłowej wykładni opartej na niewłaściwej identyfikacji cech decydujących o uznaniu tej jednostki za organ bezpieczeństwa państwa, podczas gdy prawidłowa wykładnia i kwalifikacja prawna przyjęta w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 roku o sygnaturze III UZP 8/15 jednoznacznie wskazuje, że jednostka, w której pełnił służbę lustrowany była

organem bezpieczeństwa państwa zgodnie z definicją zawartą w ustawie lustracyjnej,

II. rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 433 § 2 k.p.k. i 457 § 3 k.p.k. w związku z art. 7 k.p.k. polegające na:

- zaniechaniu przez Sąd Apelacyjny w [...] dokonania wszechstronnej kontroli odwoławczej, należytego rozważenia i ustosunkowania się do zarzutów obrazy prawa materialnego i przepisów postępowania zawartych w apelacji prokuratora oraz wspierającej je argumentacji w uzasadnieniu środka odwoławczego, poprzez formalne stwierdzenie o ich niezasadności, w następstwie czego doszło do bezkrytycznego podzielenia przez Sąd Apelacyjny błędnego poglądu prawnego, zaprezentowanego w orzeczeniu Sądu Okręgowego w K. z dnia 28 maja 2018 r. o sygnaturze III K [...], w zakresie przynależności strukturalnej oraz trybu rozwiązania Wydziałów Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych, w tym Wydziału Łączności WUSW w K.;
- dowolnym uznaniu, iż podstawą ustalenia faktów są zebrane w postępowaniu odwoławczym orzeczenia innych sądów, podczas gdy Sąd Apelacyjny nie wykazał bliżej o które orzeczenia chodzi i czego mają dowodzić;
- dowolnym, bo wykraczającym w sposób oczywisty poza ramy art. 7 k.p.k. przyjęciu, iż dowody przeprowadzone w postępowaniu odwoławczym to jest zestawienie statystyczne jednostek Milicji Obywatelskiej z lat 1983 - 1988, dokument Departamentu Kadr Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 27 grudnia 1989 r., rozkaz personalny numer 076 z dnia 31 lipca 1990 r. oraz sprawozdania z ruchu kadr i stanu zatrudnienia WUSW w K. eksplikują tezę, iż Wydział Łączności, w którym lustrowany J. S. pełnił służbę nie może być uznany za organ bezpieczeństwa, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 ustawy lustracyjnej, i że w czasie relewantnym z perspektywy przepisów tejże ustawy stał się jednostką terenową Milicji Obywatelskiej podległą Służbie Bezpieczeństwa, podczas gdy jednolite w tym zakresie stanowisko wyrażone uchwałą siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r. o sygnaturze III UZP 8/15 w sposób jasny i klarowny potwierdza, iż Zarząd Łączności i podległe mu

Wydziały Łączności były organem bezpieczeństwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej.”

W następstwie tych zarzutów skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w drugiej instancji Sądowi Apelacyjnemu w [...].

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja zasługiwała na uwzględnienie, ponieważ na skutek błędnego rozpoznania zwykłego środka odwoławczego doszło do opisanej w pkt II kasacji rażącej obrazy prawa materialnego.

Orzeczenie Sądu pierwszej instancji, w którym uznano, że oświadczenie złożone przez lustrowanego jest zgodne z prawdą, oparte zostało na dwóch podstawach. Po pierwsze przyjęto, że Wydziału Łączności WUSW nie można zaliczyć do organów bezpieczeństwa państwa w rozumieniu ustawy lustracyjnej, a po drugie, w ocenie Sądu: „J. S. miał pełne prawo twierdzić na podstawie (...) danych, swojej wiedzy, również zakresu zadań wykonywanych, iż nie pełnił służby w organach bezpieczeństwa państwa (...). Jeżeli więc J. S. w trakcie pracy w Milicji oraz w chwili składania oświadczenia lustracyjnego sądził w sposób obiektywnie usprawiedliwiony, że nie był funkcjonariuszem ani nie wykonywał zadań na rzecz organów bezpieczeństwa państwa, to nie może być mowy o >>kłamstwie lustracyjnym<<. Jak wskazano na wstępie, do zaistnienia >>kłamstwa<< konieczne są nie tylko sprzeczność podanego komunikatu ze stanem faktycznym, ale także świadomość wprowadzenia odbiorcy w błąd po stronie nadawcy”.

W apelacji zakwestionowano zarówno wyrażony przez Sąd pierwszej instancji pogląd prawny, jak i proces dochodzenia do wniosku, że lustrowany był w usprawiedliwionym błędzie. Jak wynika z uzasadnienia orzeczenia Sądu Apelacyjnego, Sąd ten w swoich wywodach skoncentrował się na rozważaniach związanych z kwestią ewentualnej przynależności Wydziałów Łączności WUSW do organów bezpieczeństwa państwa. Kwestii błędu i jego procesowych następstw poświęcone zostały natomiast wywody zawarte w uzasadnieniu zdania odrębnego SSA T. D..

W związku z abstrakcyjnym pytaniem prawnym Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 26 maja 2021 r., w sprawie I KZP 12/20, Sąd Najwyższy w

składzie siedmiu sędziów podjął uchwałę, że osobą, która pełniła w latach 1984-1990 służbę w Wydziale Łączności Wojewódzkiego Urzędu spraw Wewnętrznych, i która na podstawie art. 149 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. Nr 30, poz. 179) z chwilą rozwiązania Milicji Obywatelskiej stała się policjantem, jest osobą, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2020 r., poz. 306). Warto podkreślić, że w uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy, niezależnie od analizy i oceny stosownych aktów prawnych, w tym zarządzenia MSW nr 043/90 z dnia 10 maja 1990 r.:

- podzielił pogląd prawny wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r., III UZP 8/15, że „osoba, która pełniła w latach 1984-1990 służbę w Zarządzie Łączności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Wydziałach Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych, jest osobą, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 15b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1984 r. o zaopatrzeniu emerytalnym Funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 667 ze zm.) w związku z art. 2 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów”;

- wskazał, że składane oświadczenie lustracyjne nie dotyczy tego, czy formalnie było się funkcjonariuszem Milicji Obywatelskiej czy służby Bezpieczeństwa, ale w jakiej jednostce organizacyjnej pełniło się służbę, bez względu na posiadaną legitymację;

- wywiódł, że fakt nabycia z mocy prawa przez byłych funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej statusu policjantów w rozumieniu ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji nie oznacza, iż w sposób konieczny jednostki, w których wcześniej pełnili służbę, w szczególności zaś Wydziały Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw

Wewnętrznych, nie stanowiły organów bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 oraz ust. 3 ustawy lustracyjnej;

- podkreślił, że możliwym było pełnienie służby w jednostce uznanej za organ bezpieczeństwa publicznego przez osobę mającą status funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej. Likwidacja takiej jednostki na mocy ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa nie powodowała automatycznie zwolnienia takiej osoby za służby. Skutek ten został bowiem zawężony wyłącznie do funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Ci, którzy takimi funkcjonariuszami nie byli, z chwilą utworzenia nowej formacji – Policji, otrzymali z mocy prawa status policjantów.

Sąd Najwyższy sformułował także tezę, że błąd osoby lustrowanej, co do charakteru służby pełnionej w Wydziale Łączności Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych, w realiach konkretnej sprawy, może zostać uznany za usprawiedliwiony i wykluczyć odpowiedzialność za złożenie nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego.

Sąd Najwyższy rozpoznający niniejszą sprawę, po zapoznaniu się z treścią opisanej uchwały i jej uzasadnieniem, uznał za trafny wyrażony w niej pogląd prawny, co przesądziło o zasadności zarzutów podniesionych w kasacji Prokuratora Generalnego. Konsekwencją tego stanu rzeczy stała się konieczność uchylenia orzeczenia Sądu Apelacyjnego i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Stosownie do art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. Sąd ten będzie związany wyrażonym wyżej zapatrywaniem prawnym. Obowiązkiem Sądu będzie rozpoznanie wniesionej apelacji, także w zakresie kwestionującym możliwość przyjęcia, że składając oświadczenie lustrowany działał w usprawiedliwionym błędzie. Podzielenie poglądu wyrażonego w tym zakresie winno pociągnąć za sobą stwierdzenie, że zaistniała negatywna przesłanka materialna z art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. Przepis ten, w związku z art. 19 ustawy lustracyjnej, na co trafnie zwrócono uwagę w uzasadnieniu zdania odrębnego, stanowiłby wówczas podstawę do umorzenia postępowania lustracyjnego (zob. postanowienie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2006 r., I KZP 20/06, OSNKW 2006, z. 10, poz. 85).

